

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.083>
УДК 021.61:341.123

Людмила Дем'янюк,

<https://orcid.org/00-00003-4242-8390>,
кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця,
відділ міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)
просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: demianiuk@nbuv.gov.ua

Леся Філімончук,

<https://orcid.org/0009-0006-9436-4308>,
молодша наукова співробітниця,
відділ міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)
просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: filimonchuk@nbuv.gov.ua

Система депозитарних бібліотек ООН: особливості формування та розвитку

Мета статті – розглянути особливості розвитку системи депозитарних бібліотек ООН, проаналізувати стратегію переходу до відкритого доступу документів та створення Цифрової бібліотеки ООН. **Методологія дослідження** ґрунтується на системному підході, методах логічного та структурно-функціонального аналізу, історичного підходу. **Наукова новизна** полягає у висвітленні основних етапів історії розвитку системи бібліотек-депозитаріїв ООН та формування Цифрової бібліотеки ООН, що вперше представлено для науково-освітнього середовища України. У **висновках** визначено, що система депозитарних бібліотек ООН у своєму розвитку пройшла значний шлях в формуванні – від фондів друкованих видань установ ООН до Цифрової бібліотеки та динамічної мережі сучасних електронних ресурсів; окреслено роль Бібліотеки імені Дага Гаммаршельда у реформуванні та виробленні стратегії переходу до відкритого доступу до інформаційних ресурсів ООН та формуванні цифрової бібліотеки ООН. Запровадження відкритого доступу до публікацій ООН дало змогу великій кількості користувачів знайти необхідну інформацію, яка позитивно позначилася на ефективності їх діяльності. Нині для ООН існує чіткий нормативний мандат: уряди країн-членів фінансують діяльність ООН, а громадяни світу мають право на інформацію ООН, що продукується її установами. Публікації ООН підтримують, серед іншого, питання миру, прав людини, освіти, культури та збереження навколишнього середовища. ООН дбає про забезпечення відкритого доступу до свого контенту (включно з «платними публікаціями»), активно співпрацює з депозитарними бібліотеками як з партнерами (а не клієнтами). ООН потребує максимального розширення можливостей бібліотек-депозитаріїв задля промотування свого власного процесу перетворення, адже досвід та знання, накопичені бібліотеками-депозитаріями та їх співробітниками, здатні зробити вагомий внесок у оновлення діяльності організації.

Ключові слова: депозитарні бібліотеки ООН (UNDL), Бібліотека імені Дага Гаммаршельда, програма розвитку депозитарних бібліотек ООН, міжнародні відносини, цифрова бібліотека ООН, база даних офіційної документації ООН (ODS), відкритий доступ до цифрових ресурсів ООН.

Актуальність теми дослідження визначається важливістю системи депозитарних бібліотек ООН (The United Nations Depository Libraries System, далі UNDL), оскільки вона відіграє визначну роль у забезпеченні доступу до документів та публікацій ООН, сприяє прозорості та відкритості її діяльності, даючи змогу широкому колу людей отримувати офіційну

інформацію та аналітичні матеріали, які є важливими для розвитку міжнародних відносин, дипломатії, наукових досліджень, ухвалення виважених рішень. Процес виникнення та існування бібліотек-депозитаріїв Організації Об'єднаних Націй, організація переходу до відкритого доступу до інформації у 2015 р., розширення доступу до документів і публікацій ООН, сприяли перетворенню бібліотек на активних учасників інформаційного обміну та навчання, їх інтеграції у цифровий світ, що є важливим аспектом аналізу міжнародного значення ресурсів бібліотек-депозитаріїв. Аналіз діяльності бібліотек відкриває нові можливості для вивчення світових інформаційних ресурсів, сприяє обміну знаннями, інформацією на міжнародному рівні, підносить їх роль в інформаційному суспільстві.

Аналіз досліджень та публікацій здійснювався на основі офіційних документів ООН та вивченні матеріалів, розміщених на сайті головної ланки системи депозитарних бібліотек ООН – Бібліотеки імені Дага Гаммаршельда, на сайтах бібліотек-депозитаріїв ООН, а також на публікаціях окремих вчених. Особлива увага надається документам, що визначили стратегію переходу до відкритого доступу документів та створення Цифрової бібліотеки, зокрема проекту, представленому на міжнародне обговорення – «Консультаційний документ» під назвою «A New Strategic Direction for UN Depository Libraries Consultation Paper» («Новий стратегічний напрям для бібліотек-депозитаріїв ООН», 2014 р.), який був розповсюджений серед депозитаріїв щодо визначення майбутнього нової депозитарної програми. У документі окреслювалися варіанти реорганізації депозитарія ООН, а також пропонувалося спільноті бібліотекарів депозитарних бібліотек надати свої відгуки та пропозиції, що будуть відображені в майбутній політиці UNDL [8]. Обговорення Програми викликало великий резонанс серед бібліотечної спільноти. У публікації «Доступ до інформації ООН у цифрову еру: реінжиніринг програми бібліотек-депозитаріїв ООН», представленій на Всесвітньому бібліотечно-інформаційному конгресі IFLA у 2016 р., Шеррі Алдіс (Sherri Aldis), директорка Регіонального інформаційного центру ООН (UNRIC) у Брюсселі, та Рамона Корс (Ramona Kohrs), координаторка роботи з громадськістю та професійного розвитку Бібліотеки імені Дага Гаммаршельда, представили досвід реорганізації бібліотек, розкриваючи основні засади переходу на цифрові технології та формування мережевого ресурсу бібліотек-депозитаріїв ООН [7].

Крім того, процес трансформації діяльності UNDL відображений у публікаціях бібліотечних фахівців Джеймса Черча (James Church) [9, 10] з Каліфорнійського університету у Берклі та Дебори Грбак (Grbac Deborah) з Католицького університету в Мілані [13]. Зокрема, у статті «The Embattled UN Depository» (2016) Дж. Черча, проаналізовано виклики, з якими стикається Система депозитарних бібліотек ООН (UNDL), висвітлено фінансові труднощі, з якими зіткнувся Департамент публічної інформації ООН (DPI), та їх вплив на доступ до інформації ООН. Обговорюються різні зусилля з підтримки, включаючи кампанію листування та резолюцію про відновлення системи депозитарних бібліотек Організації Об'єднаних Націй «Resolution on the Restoration of the United Nations Depository Library System» (2016) Американської бібліотечної Асоціації ALA (<https://www.ala.org/aboutala/offices/resolution-restoration-united-nations->

depository-library-system), спрямовані на збереження UNDL. Свою статтю автор називає «викликом та закликом» до ООН змінити курс і відновити надійну депозитарну програму ООН, надати відкритий доступ до інформації і сприяти її цифровому резервуванню [10].

Серед українських науковців, які досліджували окремі аспекти діяльності бібліотек-депозитаріїв ООН, слід назвати: Н. В. Стрішенець із науковою працею «Депозитарій ООН в Україні» [3], О. М. Степка «Бібліотека імені Дага Хаммаршельда як інструмент інформаційної політики ООН» (2018) [2], Б. П. Якушка «Оптимізація інформаційно-бібліотечного, інформаційно-аналітичного обслуговування користувачів на основі використання мережевих ресурсів» (2011) [5], А. М. Лямця та І. А. Лавриненко з сумісною роботою «Особливості формування фондів депозитарних бібліотек ООН» (2015) [1] та ін.

Мета статті – розглянути особливості розвитку системи депозитарних бібліотек ООН, проаналізувати стратегію переходу до відкритого доступу документів та створення Цифрової бібліотеки ООН.

Виклад основного матеріалу. Система депозитарних бібліотек ООН (далі UNDL) є надзвичайно важливим складником Організації Об'єднаних Націй, утверджує їх роль у збереженні та документуванні офіційних записів і публікацій ООН, які є цінним джерелом інформації для дослідження міжнародної діяльності цієї організації. Депозитарні бібліотеки забезпечують вільний доступ до матеріалів, що уможлиблює вивчення історії ООН та її ролі у розвитку міжнародних відносин, виробленню заходів щодо попередження глобальних проблем і викликів.

Першою офіційно відкритою депозитарною бібліотекою стала Бібліотека імені Дага Гаммаршельда (Dag Hammarskjöld Library, DHL), заснована одночасно з Організацією Об'єднаних Націй. Рекомендація про створення бібліотеки була включена у доповідь Підготовчої комісії ООН за 1945 р., де підкреслювалася необхідність включення «бібліотеки з дослідницькими та довідковими службами» до Департаменту конференційного та загального обслуговування. З початку свого існування книгозбірня мала назву Бібліотеки Організації Об'єднаних Націй, але згодом була перейменована на Міжнародну бібліотеку Організації Об'єднаних Націй [17].

Відповідно до початкового мандата бібліотечних служб (документ А/С.5/298 від 28 вересня 1949 р. під заголовком «Політика в галузі бібліотечного обслуговування та його організація») основною функцією бібліотеки в Центральних установах Організації Об'єднаних Націй є забезпечення делегацій, Секретаріату та інших офіційних груп Організації можливості максимально оперативного, з максимальною зручністю та мінімальними витратами отримувати доступ до бібліотечних матеріалів та інформації, необхідної для виконання їхніх обов'язків. Проте бібліотека також була уповноважена виходити за рамки цих груп і, наскільки це можливо, надавати послуги спеціалізованим установам, акредитованим представникам засобів масової інформації, міжурядовим організаціям, пов'язаним з Організацією Об'єднаних Націй неурядовим організаціям, навчальним закладам, ученим і письменникам. Крім того, бібліотека фактично була уповноважена

вести роботу зі світовою громадськістю за допомогою здійснення програми депозитарних бібліотек і публікації друкованих бібліографічних покажчиків [15].

Сучасну назву Бібліотека отримала на честь шведського державного діяча та дипломата, другого Генерального секретаря ООН (1953–1961 рр.) Дага Гаммаршельда. У документі Генеральної Асамблеї, датованого 6 жовтня 1961 р., знаходимо інформацію про затвердження пропозиції щодо удостоєння бібліотеки носити ім'я Дага Гаммаршельда від 16 листопада 1961 р. [18].

Нині Бібліотека імені Дага Гаммаршельда є головною у системі депозитарних бібліотек ООН (United Nations Depository Library Programme), входить у структуру Департаменту глобальних комунікацій і координує депозитарну програму за допомогою відділу взаємодії з громадськістю. Вона надає інформаційно-пошукові послуги для сприяння роботі держав-членів Організації Об'єднаних Націй. Як невід'ємна частина ООН Бібліотека також сприяє розповсюдженню інформації про ООН серед ширшої громадської аудиторії за допомогою інтернет-послуг, а також за допомогою глобальної мережі депозитарних бібліотек, яка нею була створена. Сьогодні Бібліотека сприяє поширенню масиву накопичених ООН знань, підтримуючи роботу мережі, підвищення ефективності Організації, забезпечуючи механізм купівлі та контролю електронної інформації для фондів, програм та установ ООН.

Створення та розвиток системи бібліотек-депозитаріїв ООН розпочато у 1947 р. з метою міжнародного поширення документів і публікацій ООН, популяризації офіційної інформації цієї міжнародної установи у світі. Згідно зі статистичними даними, опублікованими на сайті Бібліотеки імені Дага Гаммаршельда, станом на 01.01.2024 р. функціонує 348 бібліотек-депозитаріїв ООН у 135 країнах, включаючи одну територію (Палестину) [19]. В Україні цей статус має Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ), яка отримала його у травні 1960 р. (реєстраційний номер DL-155) [4; 14]. За роки функціонування депозитарію було сформовано значний бібліотечно-інформаційний ресурс, що охоплює видання ООН, починаючи з 1945 р. [3]. Завдяки діяльності бібліотеки-депозитарію ООН у НБУВ учені, журналісти, політики, дипломати, широкі кола громадськості України упродовж десятиліть отримують доступ до так званого «депозиту публікацій ООН», тобто друкованих копій документів ООН (офіційні тексти головних органів і спеціалізованих установ), видань ООН (буклетів, брошур, журналів, наукових монографій), якими Секретаріат ООН регулярно поповнює фонди бібліотек-депозитаріїв.

Основними напрямками діяльності бібліотек-депозитаріїв є формування, збереження та популяризація документного фонду ООН, аналітико-синтетичне опрацювання документів та організація доступу користувачів до офіційної інформації та документів ООН, надання підтримки дослідникам у використанні пошукового інструментарію та ресурсів ООН, а саме документів і публікацій ООН.

Публікації готуються в основному для використання фізичними та юридичними особами поза системою ООН, тоді як документи ухвалюються переважно для внутрішнього використання її головними органами й установами. Переважна більшість публікацій ООН випускаються як щорічники, деякі виходять раз

на півроку або щокварталу, або нерегулярно, як одноразові, самостійні видання. Щорічні публікації, як правило, містять підсумки діяльності органу чи установи ООН упродовж визначеного року або підсумки розвитку подій із конкретного питання чи предмета, а також добірки статистичних даних, зібраних ООН щодо питання або теми, про яку йдеться.

Уже на початку 1970-х років депозитарна програма зазнала першої реформи, яка була спрямована на зменшення кількості документів, котрі надсилали до депозитарних бібліотек. У рамках цієї реформи було вирішено вилучити деякі публікації з фондів і програм ООН, включаючи періодичне видання Університету ООН, зі списку матеріалів, які надходили до бібліотек-депозитаріїв. З 1974 р. запроваджується практика сплати внесків для більшості бібліотек-депозитаріїв, які діяли у рамках системи. Кожна бібліотека-депозитарій, за винятком однієї бібліотеки на країну (як правило національної) повинна була щорічно сплачувати внески для забезпечення покриття витрат на друк і доставку документів. Наприклад, у 2016 р. розмір внесків становив 1750 (за повний депозит) або 1000 доларів (за частковий депозит) для бібліотек розвинутих країн і відповідно 500 та 250 доларів для бібліотек із країн, що розвиваються. Політика видання, розповсюдження та продажу документів, інших публікацій ООН, а також відповідних локальних нормативних документів, що стосуються бібліотек-депозитаріїв ухвалюються міжвідомчим органом Секретаріату ООН, Радою публікацій ООН, також вона визначає способи розповсюдження матеріалів ООН, забезпечує їх доступність для громадськості та науковців [7].

Починаючи з 1992 р., документні ресурси ООН стали доступними також у режимі онлайн. Цей процес розпочався з першої бази даних, що містить систему офіційних документів ООН (далі ODS). На початковому етапі реалізація була складною і трудомісткою. Використовуючи систему на оптичних дисках, Департамент у справах Генеральної Асамблеї та конференційного управління, а також Бібліотека імені Дага Гаммаршельда забезпечували завантаження офіційної документації та інформації для індексування шістьма офіційними мовами ООН. Однак значним удосконаленням ODS стала розробка нових серверів, що покращило та автоматизувало процеси, забезпечуючи високі показники якості та надійності. Ці сервери були встановлені в Департаменті у справах Генеральної Асамблеї та конференційному управлінні та Бібліотеці імені Дага Гаммаршельда в 2001 р., замінивши застарілі потужності. У рекомендації 4, що міститься в доповіді A/59/373, пункт 41, Бібліотеку імені Дага Гаммаршельда і Бібліотеку Відділення Організації Об'єднаних Націй у Женеві закликали: «...розглядати переведення старіших документів в електронний формат як спеціальний проєкт, що передбачає спільне використання ресурсів. Цей проєкт має включати в себе переведення документів у цифровий формат, ретроспективну заміну старих карткових каталогів та індексацію документів Організації Об'єднаних Націй, виданих до 1979 р. Слід точно визначити всі аспекти цих завдань, розробити стратегію і графік їх виконання та розрахувати і мобілізувати відповідний обсяг ресурсів» (переклад – Л. Д.) [16]. Деякий час база ODS була пілотним проєктом, а починаючи з 2005 р. почала функціонувати як повноцінна база даних. Спочатку до

неї входили лише цифрові документи та документи, опубліковані після 1993 р. за допомогою технологій оцифрування. Завдяки останнім ODS нині містить більшу частину офіційних документів ООН та забезпечує повнотекстовий пошук документів, починаючи з 1993 р., а також деякі документи, що датуються від 1946 р., зокрема резолюцій усіх головних органів та документів пленарних засідань Ради Безпеки, регулярно додаючи більш ранні документи [19, 20].

До 31 грудня 2004 р. доступ до Системи офіційних документів (ODS) мали лише співробітники ООН та співробітники місій при ООН, решта для отримання доступу повинні були оформляти передплату. З 1 січня 2005 р. всі офіційні документи ООН, починаючи з 1993 р., стали доступними в мережі Інтернет безкоштовно. У 2016 р. базу даних оновили за допомогою деяких оцифрованих документів, опублікованих до 1993 р. У 2007–2008 рр. було запущено ще дві бази даних: базу даних United Nations Treaty Series і веб-сервіс даних United Nations Data. «Серія договорів» та «Статистичний щорічник» були двома періодичними виданнями для продажу (за собівартістю), що розповсюджувалися на паперових носіях у системі бібліотек-депозитаріїв до 2013 р. [13].

У липні 2013 р. депозитарні бібліотеки отримали електронний лист від Бібліотеки імені Дага Гаммаршельда, яким повідомлялося, що друк і розповсюдження публікацій ООН припиняється, відбувається перехід на електронні документи. У повідомленні також зазначалося, що «при першій нагоді ми надамо бібліотекам-депозитаріям онлайн-доступ до їхнього стандартного асортименту публікацій через eCollection ООН, щойно вона буде запущена. У листі також окреслювалися різні варіанти реорганізації UNDL. Депозитаріям рекомендувалося надати пропозиції щодо розвитку, які будуть відображені в майбутній політиці UNDL. Результати опитування були опубліковані в «Executive Summary on the Analysis of Responses to the Consultation Paper on the Re-Engineering of the UN Depository Libraries Programmes» [12].

У 2013 р. Видавнича рада Організації Об'єднаних Націй оголосила, що через збитки та бюджетні обмеження документи не будуть друкуватися на паперових носіях та надсилатися зі штаб-квартири в Нью-Йорку, натомість запроваджується перехід на «первинний» електронний депозит. На виконання цього рішення у квітні 2014 р. з'явився офіційний «консультаційний документ» щодо подальшого розвитку та функціонування бібліотек-депозитаріїв ООН під назвою «Новий стратегічний напрям розвитку бібліотек-депозитаріїв ООН». З 2015 р. перехід до цифрових колекцій здійснювався шляхом реалізації кількох проєктів оцифрування, що охоплювали певний обсяг видань. Таким чином, система депозитарних бібліотек поступово трансформувалася, переходячи від паперових до цифрових колекцій. При цьому, паперові колекції зберігаються у належному стані і є доступними для користувачів. Але справа у тому, що у світі, лише 40 % населення має підключення до Інтернету, і його більша частина проживає у розвинених країнах. Означена тенденція, а особливо різке здорожчання послуг ООН, істотно скорочує кількість бібліотек, які могли б мати доступ до текстів ООН. Крім того бібліотеки-депозитарії упродовж трьох років не мали належного поповнення актуальними документами і публікаціями ООН. Формування, управління

та маркетинг нової онлайн-платформи було доручено Організації економічного співробітництва та розвитку, що розташована у Парижі, і опікується переважно промислово розвиненими країнами. Таким чином, онлайн-платформа вийшла за рамки безпосереднього політичного та правового контролю органів ООН. Серйозним наслідком такої недемократичної політики ООН щодо публікацій могло стати те, що велика кількість депозитарних бібліотек, особливо у слаборозвинених країнах, де доступ до Інтернету не є поширеним або надійним, негативно відреагує на різке підвищення вартості послуг або скасуванням підписки, або скороченням закупівлі літератури ООН. І те, й інше становить проблему для всесвітньої організації, якою є ООН, та яка покладається на глобальну підтримку через доступні канали інформації [8].

У червні 2016 р. Рада публікацій ООН оголосила, що доступ громадськості до інформації буде покращено завдяки двом новим цифровим сховищам: Цифрової бібліотеки ООН та UN-iLibrary. Бібліотекам-депозитаріям пропонувалося підписатися на новий інституційний репозитарій онлайн за ціною зі знижкою, на додаток до вже наявного внеску, який не було скасовано, а лише зменшено [10]. Це повідомлення викликало жваву дискусію серед представників бібліотек-депозитаріїв, оскільки, коли новину оголосили вперше, вона певною мірою навила на думку, що UN-iLibrary буде «обраним» інструментом для електронного переходу системи, а передбачало здійснення нової передплати на видання, хоча на момент надсилання паперових публікацій вартість їх підписки входила до річного внеску до програми.

У травні 2017 р. було запущено другий репозитарій: Цифрову бібліотеку ООН, де офіційні документи і публікації у відкритому доступі були надані в електронному вигляді безкоштовно. Цифрова бібліотека ООН містить каталог бібліографічних записів, пов'язаних з офіційними документами ООН, тут розміщені бази даних протоколів голосування, зібраних під час сесій Генеральної Асамблеї, колекція текстів промов, виголошених під час сесій Генеральної Асамблеї, а також карти, що додаються до міжнародних угод між державами Організації Об'єднаних Націй.

Варто зауважити, що Бібліотека імені Дага Гаммаршельда постійно вдосконалює цифрові інструменти і послуги. Нині це – не просто сховище, а добре упорядкований ресурс із повним каталогом документів ООН. Цифрова бібліотека ООН замінила попередній онлайн-каталог ООН UNBISnet. Як наслідок, бібліотеки-депозитарії тепер мають змогу надавати змістовні консультації дослідникам, політикам, групам громадянського суспільства, громадськості щодо того, де знайти інформацію та дані ООН, а також як ефективно використовувати численні друковані та онлайн-ресурси, сучасні інструменти дослідження та бази даних. Важливим аспектом цієї трансформації було вдосконалення навичок бібліотекарів з ефективного використання цифрових ресурсів, а також із розширення доступу до паперових колекцій.

У той же час була введена в користування повноцінна система та процес цифрового документообігу, що сприяло підвищенню стійкості функціонування та дозволило внести зміни з урахуванням гібридних умов праці. В результаті

Бібліотека імені Дага Гаммаршельда відмовилася від існуючої десятиліттями системи та пов'язаного з нею паперового документообігу на користь основаного на прикладному програмному інтерфейсі документообігу, пов'язаного з аналогічними системами Департаменту у справах Генеральної Асамблеї та конференційного управління та Управління інформаційно-комунікаційних технологій. Цифрова бібліотека Організації Об'єднаних Націй, яка починаючи з 2018 р. забезпечила доступ до величезної кількості документів Організації Об'єднаних Націй для користувачів інтернету, була удосконалена для покращення процесів післяаварійного відновлення та для досягнення більшої відповідності стандартам Організації Об'єднаних Націй у сфері кібербезпеки.

У звіті Департаменту глобальних комунікацій відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї 77/128 В за 1 липня 2022 р. по 31 січня 2023 р. викладено підсумки досягнень у просуванні роботи Організації Об'єднаних Націй до глобальних аудиторій через просвітницькі та інформаційні служби. Зокрема, зазначається, що за звітний період у Цифровій бібліотеці було зафіксовано 14,7 млн випадків завантаження файлів користувачами з 30 186 міст світу [6].

Під час пандемії COVID-19 цифровізація ресурсів бібліотек розвивалася фактично як «відкрита спільнота», використовуючи максимальну кількість онлайн-інструментів. Звичайно, перехід із паперових колекцій на цифрові та пов'язані онлайн-сервіси істотно прискорювався карантинними обмеженнями, які діяли по всьому світу. При цьому паперові колекції історичних документів продовжують зберігатися в депозитаріях, оскільки вони є корисними для вивчення матеріалів, які ще не оцифровані. Співпраця у режимі «відкрита спільнота» відбувалася під керівництвом Бібліотеки імені Дага Гаммаршельда, яка надавала всю необхідну інформацію: про основні дати з історії ООН, про цілі сталого розвитку, проводила вебінари для безперервної освіти та навчання бібліотекарів UNDL, видавала посібники з конкретних тем та оновлення проєктів оцифрування. Учасники проєкту активно співпрацювали, демонструючи свою діяльність на спеціальному вебсайті бібліотек-депозитаріїв, сприяючи обміну передовим досвідом та відбору кращих пропозицій [9].

Система депозитарних бібліотек Організації Об'єднаних Націй як глобальна платформа завдяки цифровізації також сприяла реалізації проєктів з поглиблення двосторонньої співпраці, наприклад, щодо обміну документами для поповнення колекцій.

Висновки. Отже, система депозитарних бібліотек ООН у своєму розвитку пройшла значний шлях в формуванні – від фондів друкованої продукції установ ООН до Цифрової бібліотеки та динамічної мережі сучасних електронних ресурсів, які представлені у відкритому доступі з 2015 р. Ця трансформація справила істотний вплив на доступність інформації ООН, що стало особливо важливим під час пандемії COVID-19, коли зростала потреба в «відкритій спільноті». Ці зміни стали ключовими для забезпечення доступності та прозорості глобальних інформаційних ресурсів ООН.

Вагому роль у реалізації стратегії переходу до відкритого доступу до інформаційних ресурсів ООН відіграла бібліотека імені Дага Гаммаршельда,

координуючи інноваційну діяльність депозитарних бібліотек ООН по всьому світу. Запровадження відкритого доступу до публікацій ООН дало змогу великій кількості користувачів знайти необхідну інформацію, яка позитивно позначилася на ефективності їх діяльності. Нині для ООН існує чіткий нормативний мандат: уряди країн-членів фінансують діяльність ООН, а громадяни світу мають право на інформацію ООН, що продукується її установами. Публікації ООН підтримують, серед іншого, питання миру, прав людини, освіти, культури та збереження навколишнього середовища. ООН турбується про забезпечення відкритого доступу до свого контенту (включно з «платними публікаціями»), активно співпрацює з депозитарними бібліотеками як з партнерами (а не клієнтами). ООН потребує максимального розширення можливостей бібліотек-депозитаріїв задля промотування свого власного процесу перетворень, адже досвід та знання, накопичені бібліотеками-депозитаріями та їх співробітниками, здатні зробити вагомий внесок у оновлення діяльності організації.

Список бібліографічних посилань

1. Лямець А. М., Лавриненко І. А. Особливості формування фондів депозитарних бібліотек ООН. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 5. С. 15–18.
2. Степко О. М. Бібліотека імені Дага Хаммаршельда як інструмент інформаційної політики ООН. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2018. Вип. 24. С. 104–110.
3. Стрішенець Н. В. Депозитарій ООН в Україні. *Україна дипломатична*. 2005. Вип. 5. С. 159–163.
4. Читальний зал публікацій ООН. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/639>
5. Якушко Б. П. Оптимізація інформаційно-бібліотечного, інформаційно-аналітичного обслуговування користувачів на основі використання мережевих ресурсів. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 3. С. 9–13.
6. Activities of the Department of Global Communications: outreach and knowledge services: report of the Secretary-General, A/AC.198/2023/4. URL: <https://library.un.org>
7. Aldis Sherri, Kohrs Ramona. Access to UN Information in the Digital Era: Reengineering the UN Depository Libraries Programme. *IFLA*. URL: <https://library.ifla.org/id/eprint/1429/1/099-aldis-en.pdf>
8. A new strategic direction for UN Depository Libraries – Consultation paper. Communication, 22nd April 2014. *Dag Hammarskjöld Library*. URL: <https://library.un.org>
9. Church James. Documents without borders. The Once and Future UN Depository. URL: <https://escholarship.org/uc/item/5fm3k568>
10. Church James. The Embattled UN Depository, Documents to the People. URL: <https://escholarship.org/uc/item/4xd8k0p9>
11. Dag Hammarskjöld Library's staff. What are the conditions for requesting UN depository status and what obligations do depository libraries have? URL: <https://ask.un.org/faq/348861>
12. Executive Summary on the Analysis of Responses to the Consultation Paper on the Re-Engineering of the UN Depository Libraries Programmes. *Dag Hammarskjöld Library*. URL: <https://www.un.org/depts/dhl/deplib/whatsnew.htm>.
13. Grbac Deborah. United Nations Depository Libraries System as an open community: the ongoing evolution from a knowledge base to a knowledge network. URL: <https://umanisticadigitale.unibo.it/article/view>
14. List of Depository Libraries Receiving United Nations Material. *United Nations Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1491955?ln=en>
15. Modernization and integrated management of United Nations libraries and in-depth review of library activities: report of the Secretary-General, A/AC.198/2004/4. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/517243?ln=en>

16. Modernization and integrated management of United Nations libraries: update on new strategic directions: report of the Secretary-General, A/AC.198/2006/2. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/569451?ln=en>

17. Report of the Preparatory Commission of the United Nations, PC/20. 23 December 1945. London. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/nl4/600/01/pdf/nl460001.pdf?token=e6UTXgVLU65T7JUZ17&fe=true>

18. United Nations Library: proposal for a memorial to the late Dag Hammarskjöld: proposal submitted by Argentina, Ceylon, Denmark, Ireland, Liberia, Mexico, Norway, Tunisia and the United Arab Republic. A/C.5/885. [New York]: UN, 6 Oct. 1961. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3903050?ln=ru>

19. United Nations Depository Library Programme. *Dag Hammarskjöld Library*. URL: <https://www.un.org/en/library/page/united-nations-depository-library-programme>

20. UN Resources & Documents. *Dag Hammarskjöld Library*. URL: <https://www.un.org/en/library/page/un-resources-documents>

References

1. Liamets, A. M., & Lavrynenko, I. A. (2015). Osoblyvosti formuvannia fondiv depozytarnykh bibliotek OON [Features of the Formation of UN Depository Library Collections]. *Visnyk Knyzhkovoї Palaty*, 5, 15-18. [In Ukrainian].

2. Stepko, O. M. (2018). Biblioteka imeni Daga Khammarshelda yak instrument informatsiinoi polityky OON [The Dag Hammarskjöld Library as a Tool of UN Information Policy]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 22: Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin*, 24, 104-110. [In Ukrainian].

3. Strishenets, N. V. (2005). Depozytarii OON v Ukraini [The UN Depository in Ukraine]. *Ukraina dyplomatychna*, 5, 159-163. [In Ukrainian].

4. Chyhalnyi zal publikatsii OON. *Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: website. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua/node/639> [In Ukrainian].

5. Iakushko, B. P. (2011). Optymizatsiia informatsiino-biblioteknoho, informatsiino-analitychnoho obsluhovuvannia korystuvachiv na osnovi vykorystannia merezhevykh resursiv [Optimization of Library and Information-Analytical Services for Users Based on the Use of Network Resources]. *Biblioteknyi Visnyk*, 3, 9-13. [In Ukrainian].

6. Activities of the Department of Global Communications: outreach and knowledge services: report of the Secretary-General. A/AC.198/2023/4. Retrieved from <https://library.un.org> [In English].

7. Aldis, Sherri, & Kohrs, Ramona. (2016). Access to UN Information in the Digital Era: Reengineering the UN Depository Libraries Programme. *IFLA*. Retrieved from <https://library.ifla.org/id/eprint/1429/1/099-aldis-en.pdf> [In English].

8. (2014). A new strategic direction for UN Depository Libraries – Consultation paper. Communication, 22nd April 2014. *Dag Hammarskjöld Library*. Retrieved from <https://library.un.org> [In English].

9. Church, James. (2015). Documents without borders. The Once and Future UN Depository. Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/5fm3k568> [In English].

10. Church, James. (2016). The Embattled UN Depository, Documents to the People. Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/4xd8k0p9> [In English].

11. Dag Hammarskjöld Library's staff (2021). What are the conditions for requesting UN depository status and what obligations do depository libraries have? Retrieved from <https://ask.un.org/faq/348861> [In English].

12. Executive Summary on the Analysis of Responses to the Consultation Paper on the Re-Engineering of the UN Depository Libraries Programmes. *Dag Hammarskjöld Library*. Retrieved from <https://www.un.org/depts/dhl/deplib/whatsnew.htm> [In English].

13. Grbac, Deborah. United Nations Depository Libraries System as an open community: the ongoing evolution from a knowledge base to a knowledge network. Retrieved from <https://umanisticadigitale.unibo.it/article/view> [In English].

14. List of Depository Libraries Receiving United Nations Material. *United Nations Digital Library*. Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/1491955?ln=en> [In English].

15. Modernization and integrated management of United Nations libraries and in-depth review of library activities: report of the Secretary-General, A/AC.198/2004/4. Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/517243?ln=en> [In English].

16. Modernization and integrated management of United Nations libraries: update on new strategic directions: report of the Secretary-General, A/AC.198/2006/2. Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/569451?ln=en> [In English].

17. (1945). Report of the Preparatory Commission of the United Nations. PC/20. 23. December 1945. London. Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/nl4/600/01/pdf/nl460001.pdf?token=e6UTXgVLU65T7JUz17&fe=true> [In English].

18. (1961). United Nations Library: proposal for a memorial to the late Dag Hammarskjöld: proposal submitted by Argentina, Ceylon, Denmark, Ireland, Liberia, Mexico, Norway, Tunisia and the United Arab Republic. A/C. 5/885. [New York]: UN, 6 Oct. 1961. Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/3903050?ln=en> [In English].

19. United Nations Depository Library Programme. *Dag Hammarskjöld Library*. Retrieved from <https://www.un.org/en/library/page/united-nations-depository-library-programme> [In English].

20. UN Resources & Documents. *Dag Hammarskjöld Library*. Retrieved from <https://www.un.org/en/library/page/un-resources-documents> [In English].

Liudmyla Demianiuk,

<https://orcid.org/0000-0003-4242-8390>,

Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher,

Department of International Information and Foreign Relations,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Lesia Filimonchuk,

<https://orcid.org/0009-0006-9436-4308>,

Junior Researcher,

Department of International Information and Foreign Relations,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

THE UN DEPOSITORY LIBRARY SYSTEM: FEATURES OF FORMATION AND DEVELOPMENT

The purpose of this article is to examine the development of the United Nations depository library system, analyze the strategy for transitioning to open access to documents, and the creation of the UN Digital Library. The **research methodology** is based on a systematic approach, logical and structural-functional analysis methods, and a historical approach. The **scientific novelty** lies in highlighting the main stages in the history of the development of the UN depository library system and the formation of the UN Digital Library, presented for the first time to the scientific and educational community of Ukraine. **The research findings** determine that the UN depository library system has undergone significant development, from collections of printed publications of UN institutions to the Digital Library and a dynamic network of modern electronic resources; the role of the Dag Hammarskjöld Library in reforming and developing the strategy for transitioning to open access to UN information resources and forming the UN Digital Library is outlined. The implementation of open access to UN publications has enabled a large number of users to find the necessary information, which has positively impacted the efficiency of their activities. Currently, there is a clear normative mandate for the UN: the governments of member states fund the activities of the UN, and the citizens of the world have the right to information produced by its institutions. UN publications support, among other things, issues of peace, human rights, education, culture, and environmental protection. The UN is concerned with ensuring open access to its content (including "paid publications"), actively cooperating with depository libraries as partners (not clients). The UN needs to maximize the capabilities of depository libraries to promote its own transformation process, as the experience and knowledge accumulated by depository libraries and their staff can make a significant contribution to the renewal of the organization's activities.

К е y o r d s: UN depository libraries (UNDL), Dag Hammarskjöld Library, UN depository libraries development program, international relations, UN Digital Library, United Nations Official Document System (ODS), open access to UN digital resources.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
3, Holosiivskyi Avenue, Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: demianiuk@nbuv.gov.ua
e-mail: filimonchuk@nbuv.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 13.02.2024 р.